

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่นับวันยิ่งจะมีความสำคัญกับประเทศ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงสูงทั้งกรณีความเชื่อมโยงไปข้างหน้า และความเชื่อมโยงไปข้างหลัง ในกรณีความเชื่อมโยงไปข้างหลังจะเห็นได้จากการใช้ผลผลิตทางการเกษตรในประเทศเป็นจำนวนมาก เช่นข้าวโพด ข้าวฟ่าง ปลาป่น กากถั่วเหลือง ผลิตภัณฑ์จากโรงสีข้าว เป็นต้น สำหรับการเชื่อมโยงไปข้างหน้าได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปสุสัตว์ เช่นอุตสาหกรรมไก่ชำแหละ หรืออุตสาหกรรมทำไส้กรอก เป็นต้น จากข้อมูลที่ผ่านมาพบว่า อุตสาหกรรมอาหารสัตว์มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปี ดังข้อมูลในตารางที่ 1.1 พบว่าความต้องการอาหารสัตว์โดยรวมเพิ่มจาก 9.9 ล้านตันในปี พ.ศ. 2540 เป็น 11.6 ล้านตันในปี พ.ศ. 2548 สำหรับความต้องการอาหารไก่เนื้อและความต้องการอาหารสุกร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยอาหารไก่เนื้อมีแนวโน้มของสัดส่วนสูงกว่าอาหารสุกร เช่นในปี พ.ศ. 2546 อาหารไก่เนื้อมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 34.13 ส่วนอาหารสุกรมีสัดส่วนเป็นร้อยละ 31.25 ของความต้องการอาหารสัตว์ทุกชนิด ในปี พ.ศ. 2546-2547 เกิดวิกฤติการณ์ไข้หวัดนกในประเทศไทย และมีการทำลายสัตว์ปีกเป็นจำนวนมาก ทำให้สัดส่วนปริมาณความต้องการอาหารไก่เนื้อลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ 29 และอาหารสุกรเป็นประมาณร้อยละ 36 และสัดส่วนอาหารไก่เนื้อต่ออาหารสุกรในปี พ.ศ. 2548 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 26.2 ต่อร้อยละ 36.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 1.1 ตารางแสดงประมาณการปริมาณอาหารสัตว์ปี พ.ศ. 2540-2548

หน่วย : ตัน

ปี พ.ศ.	ปริมาณความต้องการ อาหารสัตว์ทั้งหมด	ปริมาณความต้องการ อาหารไก่เนื้อ	สัดส่วน ร้อยละ	ปริมาณความ ต้องการอาหารสุกร	สัดส่วน ร้อยละ
2540	9,870,960	2,835,000	28.72	3,739,900	37.88
2541	8,291,407	2,577,120	31.08	2,704,400	32.62
2542	8,818,037	2,832,000	32.12	2,676,500	30.35
2543	9,611,140	3,013,920	31.36	2,956,500	30.76
2544	10,120,335	3,354,302	33.14	3,101,085	30.64
2545	10,034,036	3,354,302	33.43	3,113,350	31.03
2546	11,494,927	3,923,700	34.13	3,592,600	31.25
2547	10,004,041	2,999,568	29.98	3,620,500	36.19
2548	11,635,623	3,051,400	26.22	4,284,000	36.82
อัตราเพิ่มเฉลี่ย	220,582	27,050	0.95	68,012	1.82

ที่มา : สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย

สำหรับข้อมูลปริมาณการเลี้ยงสัตว์ในประเทศพบว่าปีมีปริมาณเพิ่มขึ้นทุกปี จากข้อมูลในตารางที่ 1.2 ซึ่งแสดงปริมาณการเลี้ยงสัตว์ในประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2548 พบว่า ปริมาณการเลี้ยงไก่เนื้อในประเทศเพิ่มมากขึ้น จาก 723 ล้านตัวในปี 2535 เป็น 957 ล้านตัว ในปี พ.ศ. 2546 หรือเพิ่มขึ้น 234 ล้านตัวคิดเป็นร้อยละ 32 แต่ในปี พ.ศ. 2547 และ 2548 ได้ลดลงเหลือ 717 และ 730 ล้านตัวตามลำดับ ส่วนปริมาณการเลี้ยงสุกรเพิ่มขึ้นจาก 8.67 ล้านตัวปี พ.ศ. 2535 เป็น 12.0 ล้านตัวปี 2547 หรือเพิ่มขึ้น 3.33 ล้านตัว คิดเป็นร้อยละ 38.41 การเลี้ยงไก่ไข่เพิ่มขึ้นจากจำนวน 38.88 ล้านตัวในปี พ.ศ. 2535 เป็น 68 ล้านตัวในปี พ.ศ. 2548 หรือเพิ่มขึ้น 29.12 ล้านตัวคิดเป็นร้อยละ 74.9 ของปี พ.ศ. 2535 หรือเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5.35 ต่อปี ในระหว่างปี พ.ศ. 2535-2548 และการเลี้ยงโคนม เพิ่มขึ้นจาก 0.22 ล้านตัวในปี พ.ศ. 2535 เป็น 0.39 ล้านตัวในปี พ.ศ. 2548 หรือเพิ่มขึ้น 0.17 ล้านตัวหรือคิดเป็นร้อยละ 77.27

ตารางที่ 1.2 แสดงปริมาณปศุสัตว์ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2535-2548

ปี พ.ศ.	ไก่เนื้อ (ล้านตัว)	ไก่ไข่ (ล้านตัว)	สุกร (ล้านตัว)	โคนม (ล้านตัว)
2535	723	38.88	8.67	0.22
2536	725	35.24	9.18	0.24
2537	646	37.42	9.79	0.23
2538	664	37.79	9.78	0.29
2539	705	41.00	9.99	0.28
2540	810	43.60	10.60	0.32
2541	728	38.60	7.40	0.34
2542	800	51.82	7.40	0.35
2543	837	61.83	8.40	0.31
2544	885	55.05	8.46	0.33
2545	885	55.05	8.41	0.35
2546	957	60.37	9.94	0.37
2547	717	45.88	9.94	0.37
2548	730	68.00	12.00	0.39

ที่มา : สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย: 2548

จากอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ อุตสาหกรรมการเชือดและชำแหละสัตว์ ตลอดจนอุตสาหกรรมการแปรรูปเนื้อสัตว์เป็นเนื้อแช่แข็งเพื่อการส่งออก ก่อให้เกิดรายได้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก พบว่าประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกเนื้อไก่ไปยังต่างประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท ลูกค้าส่วนใหญ่ที่มีการส่งออกเนื้อไก่เป็นประเทศในแถบยุโรปและญี่ปุ่น ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ส่งออกแบ่งเป็นเนื้อไก่ดิบแช่แข็งและเนื้อไก่แปรรูป จากข้อมูลการส่งออกในตารางที่ 1.3 พบว่าประเทศไทยมีการส่งออกไก่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยประเทศที่ส่งเนื้อไก่ออกไปขายมากที่สุดได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักรนับตั้งแต่ปี 2545-2547 เป็นต้นมา โดยแต่ในปี 2547 มูลค่าการส่งออกเนื้อไก่ของประเทศไทยลดลงจาก 40,470 ล้านบาทในปี 2546 เหลือเพียง 22,602 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 44.15 ในปี 2547 อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ไข้หวัดนก ซึ่ง

สอดคล้องกับข้อมูลการเลี้ยงไก่ในประเทศในตารางที่ 1.2 ที่ลดลงจาก 957 ล้านตัวเหลือเพียง 717 ล้านตัว อันเนื่องมาจากการเกิดไข้หวัดนกในประเทศ ทำให้ต้องมีการทำลายไก่เนื้อเป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 1.3 แสดงมูลค่าไก่ส่งออกในประเทศไทย

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)			สัดส่วน (ร้อยละ)		
	2545	2546	2547	2545	2546	2547
1. ญี่ปุ่น	18,541	19,378	11,070	51.34	47.88	48.98
2. สหราชอาณาจักร	5,786	5,924	5,569	16.02	14.64	24.64
3. เนเธอร์แลนด์	3,364	3,236	2,245	9.32	8.00	9.93
4. เยอรมนี	3,457	5,222	1,359	9.58	12.90	6.01
5. ไอร์แลนด์	223	352	450	0.62	0.87	1.99
6. เกาหลีใต้	1,658	2,062	675	4.59	5.10	2.99
7.ฮ่องกง	628	742	382	1.74	1.83	1.69
8. สิงคโปร์	687	875	339	1.90	2.16	1.50
9. แคนาดา	53	171	128	0.15	0.42	0.57
10. เบลเยียม	159	179	98	0.44	0.44	0.43
รวม 10 รายการ	34,561	38,146	22,317	95.71	94.26	98.74
อื่นๆ	1,549	2,324	284	4.29	5.74	1.26
มูลค่ารวม	36,111	40,470	22,602	100.00	100.00	100.00

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

จากการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นว่าอุตสาหกรรมอาหารสัตว์เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องในอุตสาหกรรมปศุสัตว์ทั้งหมด ซึ่งเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะธุรกิจไก่เนื้อชำแหละแช่แข็งส่งออก ทำรายได้จากการส่งออกสูงสุดถึงปีละ 40,470 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2546 แต่เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ไข้หวัดนกปริมาณการส่งออกในปี พ.ศ. 2547 ลดลงเหลือเพียง 22,602 ล้านบาทเท่านั้น ซึ่งมีผลให้สัดส่วนของความต้องการอาหารไก่เนื้อลดลงจากเฉลี่ยร้อยละ 31-32 ของอาหารสัตว์ทั้งหมดในระหว่างปี พ.ศ. 2535-2546 แต่สัดส่วนดังกล่าวในปี

พ.ศ. 2547-2548 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 29.98 และ 26.22 ในปี 2547 และ 2548 ตามลำดับ นอกจากนี้ธุรกิจอาหารไก่เนื้อและอาหารสุกรตกอยู่ในมือของบริษัทใหญ่เพียงไม่กี่บริษัท กล่าวคือ บริษัทใหญ่เพียงไม่กี่บริษัทที่มีส่วนแบ่งตลาดมาก เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ใช้วัตถุดิบให้สัดส่วนในความต้องการอาหารไก่เนื้อและอาหารสุกรเปลี่ยนไป โดยความต้องการอาหารสุกรกลับมามีสัดส่วนสูงขึ้นและอาหารไก่เนื้อกลับมีสัดส่วนลดลง การเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนดังกล่าว จะมีผลต่อส่วนแบ่งตลาดของบริษัทใหญ่ในธุรกิจอาหารไก่เนื้อและอาหารสุกรอย่างไร และอำนาจผูกขาดของบริษัทใหญ่ๆ เหล่านี้จะลดลงหรือไม่ กล่าวคือส่วนแบ่งตลาดจะลดลงหรือไม่ จากการศึกษา ค้นคว้าไม่พบว่า มีผู้เคยศึกษาเรื่องนี้มาก่อน มีแต่เพียงการศึกษาถึงโครงสร้างตลาดและการแข่งขันในภาพรวมเท่านั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาว่า เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ใช้วัตถุดิบในประเทศไทย จะมีผลทำให้โครงสร้างตลาดและส่วนแบ่งตลาดของบริษัทต่างๆ ในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ มีสัดส่วนในการผลิตอาหารไก่เนื้อและสุกร เปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อการใช้ของไก่เนื้อและสุกรในประเทศไทยอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายและมาตรการ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปริมาณและส่วนแบ่งตลาดของบริษัทที่ผลิตอาหารสัตว์รายใหญ่ของตลาดอาหารสัตว์โดยรวม อาหารไก่เนื้อและอาหารสุกร
2. วิเคราะห์การกระจุกตัวและโครงสร้างตลาดของอาหารสัตว์และวัดการกระจุกตัว
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันทั้งทางด้านราคา และมีใช้ราคาของผู้ผลิตในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์
4. ศึกษาถึงอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์

ขอบเขตการศึกษา

1. ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาโครงสร้างของตลาด ของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ ที่ผลิตอาหารขึ้นเพื่อจำหน่ายและใช้ในการเลี้ยงสัตว์ในฟาร์มของตนเอง โดยแบ่งประเภทของอาหารสัตว์ที่ทำการศึกษเป็น 3 ประเภทได้แก่
 - 1.1 อาหารสัตว์โดยรวม ซึ่งประกอบด้วย อาหารไก่เนื้อ อาหารไก่ไข่ อาหารสุกร อาหารโค และอาหารเป็ด
 - 1.2 อาหารไก่เนื้อ
 - 1.3 อาหารสุกร

2. โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 25 45-2547 โดยศึกษาจากปริมาณการผลิตอาหารสัตว์ของผู้ผลิตรายใหญ่ 5 กลุ่มบริษัท ซึ่งมีส่วนแบ่งในตลาดรวมกันมากกว่า 70% ของอุตสาหกรรมทั้งหมด ได้แก่

- 2.1 กลุ่มบริษัทเจริญโภคภัณฑ์
- 2.2 กลุ่มบริษัทเบทาโกร
- 2.3 กลุ่มบริษัทลิพัฒนา
- 2.4 กลุ่มบริษัทแหลมทองสหการ
- 2.5 กลุ่มบริษัทในเครือ ป.เจริญพันธุ์

3. สมมติให้ปริมาณการผลิตอาหารสัตว์ที่ผลิตได้ในแต่ละปีจะขายได้หมดในปีนั้น เนื่องจากอาหารสัตว์มีอายุในการเก็บสั้น ประมาณ 3 เดือน เพื่อใช้ในการคำนวณค่า อัตราส่วนการกระจุกตัว (Concentration Ratio : CR) และดัชนีเฮอร์ฟินดาห์ล (Herfindahl Index : HI)

วิธีการศึกษา

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์แบบเจาะลึก เพื่อให้ทราบถึงลักษณะและโครงสร้างอย่างละเอียด ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการผลิต ปริมาณการจำหน่าย กำลังการผลิต และพฤติกรรมการแข่งขันด้านราคา รวมทั้งในส่วนของการยุทธศาสตร์ตลาด เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการขายโดยวิธีการต่างๆ เกษตรกร เจ้าหน้าที่ทางด้านการตลาดของบริษัทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์ใช้หัวคน

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้ผลิต ปริมาณการผลิต ปริมาณความต้องการใช้อาหารสัตว์ กำลังการผลิต ราคาจำหน่าย และโครงสร้างต้นทุนการผลิต ซึ่งได้จาก ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมจากหน่วยงานราชการและเอกชน ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สมาคมผู้ผลิตอาหารสัตว์ไทย สมาคมผู้ผลิตไก่เพื่อการส่งออกไทย สมาคมผู้ผลิตและแปรรูปสุกรเพื่อการส่งออก เพื่อทราบถึงโครงสร้างและพฤติกรรมการแข่งขันของผู้ผลิตรวมถึงนโยบายและมาตรการต่างๆ ของรัฐบาลที่มีต่ออุตสาหกรรมอาหารสัตว์ในประเทศไทย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้จะนำมาวิเคราะห์โครงสร้างและพฤติกรรมการแข่งขันในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ รวมถึงนโยบายและมาตรการต่างๆ ของรัฐบาลที่มีผลต่ออุตสาหกรรมอาหารสัตว์ในประเทศไทย

2.1 การวิเคราะห์สภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อให้ทราบข้อมูลในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ในประเทศไทย เช่น กำลังการผลิต จำนวนผู้ผลิต ปริมาณการผลิต อุปสรรคการเข้ามาในตลาดและสภาพโดยทั่วไปของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ได้แก่ สถานการณ์ของวัตถุดิบอาหารสัตว์ กระบวนการผลิต โครงสร้างของต้นทุนการผลิตและความต้องการใช้อาหารสัตว์ เป็นต้น

2.2 วิเคราะห์โครงสร้างตลาดและส่วนแบ่งการตลาด จะใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ซึ่งใช้ข้อมูลจากส่วนแบ่งตลาดและปริมาณการผลิตในการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้วิธีการวัดอัตราส่วนการกระจุกตัว (Concentration Ratio : CR) และใช้ดัชนีเฮอร์ฟินดาห์ล (Herfindahl Index : HI) วัดค่าการกระจุกตัวของอุตสาหกรรม ซึ่งจะแสดงถึงส่วนแบ่งการครองตลาด และขนาดการผลิตของหน่วยธุรกิจ นอกจากนี้ค่าการกระจุกตัวทำให้ทราบว่าแสดงถึงส่วนแบ่งการครองตลาด และขนาดการผลิตของหน่วยธุรกิจอุตสาหกรรมนั้นๆ ถูกครอบงำด้วยธุรกิจเป็นจำนวนมายน้อยเพียงใด และอยู่ในโครงสร้างตลาดประเภทใด

2.3 การวิเคราะห์พฤติกรรมการแข่งขันของผู้ผลิตในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ จะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา 1 เพื่อวิเคราะห์ว่าผู้ผลิตในอุตสาหกรรมนี้มีพฤติกรรมการแข่งขันอย่างไร โดยทำการศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันของผู้ผลิตทั้งทางด้านราคา (Price Competition) และพฤติกรรมการแข่งขันทางด้านที่ไม่ใช่ราคา (Non-Price Competition)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไป โครงสร้างทางการตลาดของอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ ตลอดจนโครงสร้างและส่วนแบ่งในการเลี้ยงไก่เนื้อและสุกรในประเทศไทย ทั้งก่อนและหลังการเกิดวิกฤตการณ์ไข้หวัดนก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐในการกำหนดนโยบายหรือมาตรการให้เหมาะสมกับโครงสร้างและลักษณะของอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ตลอดจนภาคเอกชนจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการผลิตอาหารสัตว์ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น